

Franjo Prot
Goran Sporiš

O ZAPOSLENIM NASTAVNICIMA TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U HRVATSKIM OSNOVNIM ŠKOLAMA

1. UVOD

Perspektiva neposrednog razvoja bilo kojeg područja, pa i područja edukacije, znatnim dijelom ovisi i od aktualnog stanja, i to stoga što činitelji, koji dovode do aktualnog stanja, inercijom i dalje nastavljaju svoje djelovanje. Objektivno sagledavanje aktualnog stanja omogućuje ocjenu, i prijedlog mjera, ako se to stanje želi kontrolirano mijenjati. Od 1874. godine, uvođenjem tjelovježbe kao obvezatnog predmeta u osnovne škole, i od 1884. godine, uvođenjem tjelovježbe kao obvezatnog predmeta u srednje škole, otvara se novi profil profesionalnog angažmana u školskoj nastavi. Gotovo istodobno, rad u novoj struci uvjetovan je primjerenom izobrazbom kao osnovnim preduvjetom radne kompetencije. Unutar jednog stoljeća razina izobrazbe za rad u školskom sustavu evoluirala je od razine početnih tečajeva: Singer, 1875.; Bučar, 1894.; preko : srednje fiskulturne škole, 1947.; više, 1958. i visoke škole za fizičku kulturu 1959.; do razine fakulteta i poslijediplomskih studija za magistre i doktore znanosti 1971. Razinu obrazovanja nastavnika, nešto usporenije, prati ostvarenje adekvatnih materijalnih uvjeta rada (opremljeni zatvoreni i otvoreni prostori za vježbanje). No, nažalost, s gledišta biotičkih i psihosocijalnih potreba učenika, nisu ostvareni uvjeti za uvođenje svakodnevnog, obaveznog, sata nastave tjelesne i zdravstvene kulture tijekom cijelog školovanja. Karakteristike i broj uposlenih, na radnim mjestima nastavnika tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnim školama, neizostavna su komponenta koja treba biti ugrađena u pedagoški standard za ovaj nastavni premet. U ovom se radu na osnovi empirijskih podataka o spolu, radnom stažu, stručnoj spremi, položaju na radnom mjestu, te podacima o tipu škole, gradu i županiji u kojoj škole djeluju preciznije oslikavaju aktualne karakteristike zaposlenih u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnim školama u Republici Hrvatskoj.

2. METODE

Ovo je istraživanje provedeno na podacima o nastavnicima tjelesne i zdravstvene kulture, njih 1 308, od čega 865 nastavnika i 443 nastavnice, koji su u ožujku 2008. godine bili uposleni na 833 osnovne škole u svim županijama Republike Hrvatske i gradu Zagrebu. U odnosu na broj od 2 146 osnovnih škola koje su djelovale u 2007.

godini (Državnog zavoda za statistiku RH). Prikupljeni podaci pokazuju stupanj pokrivanja od 38.86% u odnosu na ukupan broj osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Reprezentativnost ovih podataka dodatno je ispitana i u odnosu na stupanj pokrivanja u odnosu na raspodjelu po županijama i gradu Zagrebu.

Prikupljeni su podaci o spolu, radnom stažu, stručnoj spremi, položaju na radnom mjestu, te podaci o vrsti i tipu škole, gradu i županiji u kojoj škola djeluje. Radni staž je zabilježen u rasponu od do jedne godine do ukupnog broja godina radnog staža. Stručna sprema nastavnika razvrstana je u četiri kategorije od srednje stručne spreme do visoke stručne spreme s magisterijem struke ili znanosti, položaj na radnom mjestu razvrstan je u više odgovarajućih kategorija. Vrsta radnog odnosa razvrstana je u sljedeće četiri kategorije: puno radno vrijeme na neodređeno, pola radnog vremena na neodređeno, puno radno vrijeme na određeno, pola radnog vremena na određeno.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Osnovni pokazatelji u uposlenim nastavnicima na predmetu i sadržajima tjelesne i zdravstvene kulture analizirani su u odnosu na radni angažman u osnovnim, vodeći računa o spolu. U osnovnim školama u Republici Hrvatskoj na sadržajima tjelesne i zdravstvene kulture zaposleno je više muškaraca nego žena (865(66.1%) prema 443 (33.9%).

U vrijeme prikupljanja podataka za ovo istraživanje u Hrvatskoj djeluje 2 146 osnovnih škola. Obrazovanje na ovoj razini obvezno je i ostvaruje se u svim županijama i gradu Zagrebu (Tablica 1.). Podaci o nastavnicima tjelesne i zdravstvene kulture u 833 osnovne škole iz svih županija i grada Zagreba na kojima je provedeno ovo istraživanje pokazuju zadovoljavajući stupanj pokrivanja od 38.86% u odnosu na ukupan broj osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. U odnosu na pojedine županije i grad Zagreb stupanj pokrivanja se kreće u rasponu od 21.52% za Virovitičko-posavsku županiju do 78.57% za grad Zagreb. Zapažanja i zaključci utemeljeni na ovim podacima vjerodostojno se mogu smatrati reprezentativnima.

Tablica 1. Broj i raspodjela osnovnih škola po županijama i pokrivenost u odnosu na ukupan broj osnovnih i srednjih škola 2006./2007.: Broj osnovnih škola (Broj OS; podaci Državnog zavoda za statistiku); Broj osnovnih škola u uzorku (Osuzorak); Pokrivenost uzorkom (Ospokr%)

	Broj OS	OSuzorak	Ospokr%
Republika Hrvatska	2146	833	38.82
Zagrebačka	127	45	35.43
Krapinsko-zagorska	88	32	36.36
Sisačko-moslavačka	92	35	38.04
Karlovačka	83	29	34.94
Varaždinska	71	38	53.52
Koprivničko-križevačka	93	24	25.81
Bjelovarsko-bilogorska	107	26	24.30
Primorsko-goranska	129	53	41.09
Ličko-senjska	55	15	27.27
Virovitičko-podravski	79	17	21.52
Požeško-slavonska	64	14	21.88
Brodsko-posavska	114	32	28.07
Zadarska	109	32	29.36
Osječko-baranjska	184	65	35.33
Šibensko-kninska	54	21	38.89
Vukovarsko-srijemska	92	51	55.43
Splitsko-dalmatinska	220	90	40.91
Istarska	110	45	40.91
Dubrovačko-neretvanska	76	28	36.84
Međimurska	59	31	52.54
Grad Zagreb	140	110	78.57

Stručna sprema uposlenih u osnovnim školama minimalnim postocima zabilježena je za kategorije srednje stručne spreml i magisterija struke ili znanosti. Prevladava visoka stručna sprema 589 nastavnika (68.1%) i 333 nastavnice (75.2%). Još je uvijek znatno prisutna viša stručna sprema 265 nastavnika (30.6%) i 102 nastavnice (23.0%). Srednja stručna sprema, njih 14, uključeno u rad u razmatranim osnovnim školama ima položaj radnog mjesta III. vrste. Priznati položaj ili radno mjesto u osnovnoj školi za 1 308 zaposlenih dominantno je učitelj 920 (70.3%) i učitelj osnovne škole 366 (28.0%). Radno mjesto III. vrste 14 (1.1%) . Učitelj defektolog 8 (0.6%) uvjetovano je programima specijalnih osnovnih škola. U osnovnim školama, u

nastavi tjelesne i zdravstvene kulture, na položaju učitelj ili učitelj osnovne škole 99% zaposlenika ima višu (28%) ili visoku stručnu spremu (71%). Na radnim mjestima učitelja zaposlene su osobe s višom stručnom spremom, a na radnim mjestima učitelja osnovne škole zaposlene su osobne visoke stručne spreme (Tablica 2.)

Tablica 2. Položaj ili radno mjesto u odnosu na stručnu spremu u osnovnim školama srednja stručna sprema (SSS), viša stručna sprema (VS), visoka stručna sprema (VSS), magistarski specijalista/znanosti (VSS – mr.)

OSNOVNA ŠKOLA Položaj ili radno mjesto		Stručna sprema				UKUPNO
		SSS	VS	VSS	VSS- mr	
učitelj	Frekvencije	0	1	914	5	920
	% od Ukupno	.0%	0.1%	69.9%	0.4%	70.3%
učitelj osnovne škole	Frekvencije	0	366	0	0	366
	% od Ukupno	0.0%	28.0%	0.0%	0.0%	28.0%
radno mjesto III. vrste	Frekvencije	14	0	0	0	14
	% od Ukupno	1.1%	0.0%	0.0%	0.0%	1.1%
učitelj defektolog	Frekvencije	0	0	8	0	8
	% od Ukupno	0.0%	0.0%	0.6%	0.0%	.6%
UKUPNO	Frekvencije	14	367	922	5	1308
	% od Ukupno	1.1%	28.1%	70.5%	0.4%	100.0%

Zaposlenje u punom radnom angažmanom na neodređeno vrijeme u osnovnim školama ostvaruje 736 (56.3%) nastavnika i nastavnica. Dodatnih 322 (24.8%) ostvaruje zaposlenje na pola radnog vremena na neodređeno radno vrijeme. Može se smatrati da puno zaposlenje na neodređeno vrijeme trenutno očekuje 571 (63.7%) angažiranih nastavnika, koji na osnovu svog dosadašnjeg angažmana očekuju prije svega na natječajima za puno radno vrijeme na neodređeni vremenski rok (Tablica 3.). Broj zaposlenih nastavnika na određeno vrijeme ukazuje na poteškoće u zapošljavanju. Prosječna dužina radnog staža nastavnika je 18.2 godina (standardna devijacija 12.0; minimum 0; maksimum 47), nastavnica je 16.2 godine (standardna devijacija 12.1; minimum 0; maksimum 46). Nastavnicima se radni staž kreće od manje od jedne godine pa do 47 godina, a nastavnicama od manje od jedne godine pa do 46 godina. Preko 40 godina radnog staža evidentirano je kod 16 muškaraca i 9 žena. Počevši od 1. siječnja 2008. godine puni mirovinski staž za muškarce je 40 godina, odnosno za žene 35 godina. Ovaj uvjet, u slijedećih pet godina, zadovoljit će 3.0% muškaraca i 11.6% žena.

Tablica 3. Vrsta radnog odnosa u odnosu na spol u osnovnim školama

OSNOVNA ŠKOLA: Vrsta radnog odnosa		Spol		Ukupno
		muški	ženski	
puno radno vrijeme neodređeno	Frekvencije	498	238	736
	% unutar Spola	57.6%	53.8%	56.3%
pola radnog vremena neodređeno	Frekvencije	208	114	322
	% unutar Spola	24.0%	25.8%	24.6%
puno radno vrijeme određeno	Frekvencije	73	38	111
	% unutar Spola	8.4%	8.6%	8.5%
pola radnog vremena određeno	Frekvencije	86	52	138
	% unutar Spola	9.9%	11.8%	10.6%
Ukupno	Frekvencije	865	442	1307
	% unutar Spol	100.0%	100.0%	100.0%

Raspodjele radnog staža muškaraca i žena razlikuju se i omeđene su uvjetima stjecanja punog radnog staža (Tablica 4).

Tablica 4. Radni staž zaposlenih u osnovnom školama

OSNOVNE ŠKOLE						
	Muški	%	Žene	%	m. i ž.	%
do 1 god	39	4.53	22	5.02	61	4.70
od 1 do 10	270	31.36	151	34.47	421	32.41
od 11 do 20	154	17.89	123	28.08	277	21.32
od 21 do 30	206	23.93	61	13.93	267	20.55
od 31 do 40	176	20.44	72	16.44	248	19.09
više od 40	16	1.86	9	2.05	25	1.92
	861	100.00	438	100.00	1299	100.00

U 471 (56.5%) osnovnoj školi zaposlen je samo jedan nastavnik, u 276 (33.1%) škole zaposleno je dvoje, 66 (7.9%) troje, 14 (1.7%), 5 (0.6%) i u samo u jednoj školi (0.1%) je zaposleno 6 nastavnika. Omjer ukupnog broja zaposlenih i ukupnog broja škola je 1.7 nepovoljniji je od istog pokazatelja za srednje škole koji iznosi 2.3 (Prot

i Sporiš, 2008.). Omjerom odgovarajućih brojeva zaposlenih i brojeva škola po županijama i gradu Zagrebu izračunati su odgovarajući pokazatelji koji se kreću u rasponu od 1.23 za Međimursku županiju do 1.87 za grad Zagreb (Tablica 5.). Premda broj nastavnika ovisi o broju učenika, prisutnost samo jednog nastavnika u školi na sadržajima tjelesne i zdravstvene kulture može se smatrati nezadovoljavajućom. Eventualna povreda ili bolest nastavnika ugrožava realizaciju nastave predviđene nastavnim planovima.

Tablica 5. Broj i raspodjela nastavnika TZK osnovnih škola po županijama i prosječan broj nastavnika TZK u odnosu na broj škola u uzorku u 2007./08. godini: Broj nastavnika osnovnih škola (osuznm); Broj nastavnica osnovnih škola (osuznz); Ukupan broj nastavnika(muški i žene) osnovnih škola (osuzmz); Omjer broja nastavnika osnovnih škola i broja osnovnih škola (osbrna/sk)

	osuznm	osuznz	osuzmz	osbrna/sk
Republika Hrvatska	865	443	1308	1.57
Zagrebačka	50	29	79	1.76
Krapinsko-zagorska	38	7	45	1.41
Sisačko-moslavačka	32	20	52	1.49
Karlovačka	20	21	41	1.41
Varaždinska	32	21	53	1.39
Koprivničko-križevačka	25	14	39	1.63
Bjelovarsko-bilogorska	33	7	40	1.54
Primorsko-goranska	54	24	78	1.47
Ličko-senjska	13	7	20	1.33
Virovitičko-podravska	20	6	26	1.53
Požeško-slavonska	16	5	21	1.50
Brodsko-posavska	36	13	49	1.53
Zadarska	38	12	50	1.56
Osječko-baranjska	70	25	95	1.46
Šibensko-kninska	24	14	38	1.81
Vukovarsko-srijemska	48	27	75	1.47
Splitsko-dalmatinska	109	39	148	1.64
Istarska	42	30	72	1.60
Dubrovačko-neretvanska	23	20	43	1.54
Međimurska	26	12	38	1.23
Grad Zagreb	116	90	206	1.87

4. ZAKLJUČAK

Na uzorku od 833 osnovne škole u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture zaposleno je 1 308 osoba (865 nastavnika i 443 nastavnice). Stupanj pokrivanja od 38.86% u odnosu na ukupan broj osnovnih škola čini podatke zadovoljavajuće reprezentativnim. Stručna sprema i položaj na radnom mjestu sukladni su zahtjevima odgovarajućih propisa. U 56.5% škola u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture zaposlen je samo jedan nastavnik. Omjer broja uposlenih i broja škola je 1.7, što se uz 56.5% škola sa samo jednim zaposlenim smatra nezadovoljavajućim. Broj zaposlenih nastavnika na određeno vrijeme u školama ukazuje na prisutnost poteškoća u zapošljavanju u struci s punim radnim angažmanom na neodređeno vrijeme.

5. LITERATURA

1. *** (2008.) Statistički ljetopis 2007. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske. ISSN 1224-0638.
 2. Sporiš, G., i F., Prot (2008.) Zaposleni nastavnici tjelesne i zdravstvene kulture u hrvatskim srednjim školama. Zbornik radova 17. ljetne škole Hrvatskog kineziološkog saveza 2008. Poreč 24.-28. lipnja 2008.
- prikazani rezultati proizašli su iz znanstvenog projekta br. 034-0342618-222 – (Razvoj algoritama za testiranje multivarijantnih strukturalnih hipoteza) potvrđenog uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske